

De mannelijke boombeheerders onder ons mogen tijdens hun vakanties in de warme Zuid-Europese landen graag naar mediterrane schoon kijken, als ze hun welverdiende rust nemen in een strandstoel. Dat schoon betreft niet alleen dames, maar natuurlijk ook de bomen van de streek!

Auteur: Jan P. Mauritz

O la la, c'est belle la Méditerranée

Vakantieboomen: wat zie ik zoal in Zuid-Europa?

Mijn mobiele telefoon rinkelt, met het geluid van zo'n oude bakelieten telefoon. Op het scherm zie ik een bekende naam: "Hoi Willem, Jan hier." Na de gebruikelijke prietpraat over het werk en het weer komt de vakantie aan de orde. Het wordt tenslotte weer de tijd van de zomervakantie.

Willem: "Jan, luister, ik ga over een week of zes weer lekker naar Spanje. Voor de vierde keer nu naar dezelfde plek, net boven Barcelona. Prima accommodatie en dicht aan het strand, fantastisch. En daar staan mooie bomen in die stad, in de omgeving en helemaal in de parken van Barcelona, niet te geloven! Maar ik heb wel een probleem, ik ken nog geen kwart van de bomen die daar staan." JP: "Ik weet het, Willem, de soortenrijkdom rondom de Middellandse Zee is groot, heel groot." Willem: "Heb jij daar een boekje over of kun jij er niet eens een aantal beschrijven, makker? En dan wel voor ik op vakantie ga, anders heb ik er dit jaar niks meer aan." JP: "Dat is een goed idee, Willem. Ik zal het met hoofddirecteur Hein bespreken en dan komt dat wel goed." Willem: "Dat zou mooi zijn.

Wanneer drinken we weer eens een glaasje limonade?" JP: "Ik bel je als ik in de buurt ben." Willem: "Helemaal goed en de mazzel, doe!"

Inleiding

Het gebied rondom de Middellandse Zee bevindt zich in de subtropische klimaatzone, die direct ten noorden en ten zuiden van de tropische klimaatzone rondom de evenaar ligt. Deze gebieden worden de subtropen genoemd en liggen globaal tussen 23,5 en 40° noorderbreedte en 23,5 en 40° zuiderbreedte. Subtropische gebieden hebben typisch een tropische zomer, maar een niet-tropische winter. De gemiddelde temperatuur van de warmste maand ligt boven 22 °C, terwijl de gemiddelde temperatuur in de koudste maand tussen -3 °C en 18 °C ligt. De klimaatzones op aarde zijn benut voor het vaststellen van de voor ons vakgebied belangrijke winterhardheidszones voor houtige gewassen. Deze indeling is gemaakt op maximale en minimale temperaturen in een jaar. In Nederland ligt de kuststreek, vanwege het effect van de Noordzee, in zone 8b (tot -9,4 °C); het midden

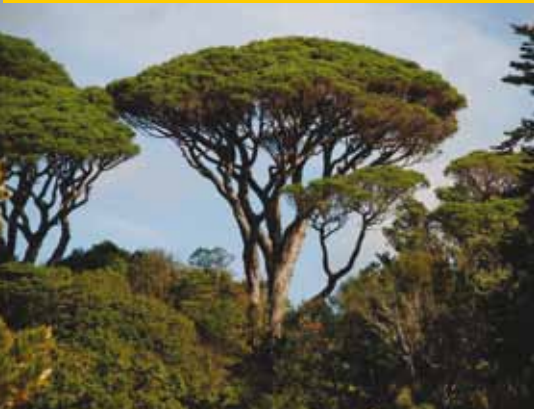
van Nederland ligt in zone 8a (tot -12,2 °C) en het oostelijk deel van de provincies Drenthe en Overijssel ligt in zone 7b (tot -14,9 °C).

Het Middellandse Zeegebied van deze aflevering van Boom in Business ligt in de klimaatzones 9 en 10, met temperaturen in de zomer tot boven de 45 °C en 's winters tot maximaal -6,6 °C. En dat laatste maakt het grote verschil, vrienden: hier komen niet of slechts sporadisch temperaturen onder nul voor, waardoor de soortenrijkdom van een enorm gebied (subtropen en tropen) hier prima kan gedijen. "Genoeg over de cijfertjes, Mauritz. Wel leerzaam en dus nuttig, maar nu de bomen."

Ik stel een aantal species aan u voor: loofbomen, naaldbomen, grote heesters, een paar palmen en daar komt in de loop van dit verhaal misschien nog wel wat bij. Ik weet het nog niet. Ik begin met een aantal naaldbomen, en de eerste in de rij is:

Pinus halepensis, de Aleppo-den

De Aleppo-den behoort tot de familie van

Pinus pinea

Pinus pinaster: mannelijke kegel

Abies pinsapo var. maroccana

Picea omorika

Pinaceae en is genoemd naar de stad Aleppo in Syrië, midden in het natuurlijke verspreidingsgebied van de boom. Het is een boom die ca. 20 meter hoog wordt met een smalle kroon, die later meer koepelvormig wordt. Het hout van deze boom werd in de oudheid al gebruikt om er schepen van te bouwen en roeispanten voor de galeien uit te maken. De hars wordt gewonnen voor de productie van terpentijn. Bijzonder zijn de purperbruin tot roodbruine schors met diepe groeven, en de kegels die jarenlang in de boom blijven hangen. De naalden zitten in paren bijeen, zijn 8 tot 12 cm lang en lichtgroen van kleur. Dus zie je een boom met veel oude, open kegels, dan is dat de *Pinus halepensis*.

Pinus pinea, de parasolden

Uit dezelfde familie als de vorige: de parasolden,

die gemakkelijk te herkennen is aan zijn grote brede parasolvormige kroon. Het kunnen heel grote bomen worden tot wel 30 meter hoog. Deze boom is zeer goed bestand tegen zeewind en werd door de Romeinen al langs de kusten aangeplant. Velen van u hebben de geroosterde pijnboompitten al wel gegeten op een heerlijke carpaccio. De oliehoudende pitten zijn in gemalen vorm ook een van de ingrediënten van pesto.

Pinus pinaster, de zeeden

Ook deze vertegenwoordiger van de dennenfamilie wordt ca. 25 tot 30 meter hoog. Hij is herkenbaar aan de bochtige stammen en gespreide takstand, waardoor de boom op oudere leeftijd sterk afplat. De naalden zijn dik en stijf, tot 20 cm lang en helder tot blauwig groen van kleur. De boom kan zeer goed tegen zeewind, vandaar

de naam zeeden. Ook van deze boom wordt hars afgetapt voor de fabricage van terpentijn, zeep en linoleum. De zeeden levert kwalitatief goed timmerhout op en deze boom wordt veel voor zijn sierwaarde aangeplant.

Pinus nigra, de zwarte den

De zwarte den heeft een groot verspreidingsgebied en de natuurlijke variatie in de soort is aanleiding tot de naamgeving met ondersoorten of subspecies. Zo is er de *Pinus nigra subsp. Nigra*, de Oostenrijkse den; de Corsicaanse den draagt de naam *Pinus nigra subsp. laricio*, en de Turkse versie heet *Pinus nigra subsp. pallasiana*. Het zijn allemaal heel grote bomen tot meer dan 45 meter hoog, afhankelijk van de standplaats, fantastische bomen voor houtproductie en het hout heeft vele toepassingen. De bomen geven mij altijd een wat somber beeld, veroorzaakt door de donkergrijze schors op stam en takken en de donkergroene en getordeerde naalden tot wel 15 cm lengte. Per genoemde species zijn er onderlinge verschillen. In de jeugdfase zijn het fraaie conische kegels met een grote gebruikswaarde in parken en zelfs op daken.

Abies pinsapo, de Spaanse zilverspar

Dit is de Spaanse zilverspar, ook behorend tot de familie van de *Pinaceae*. De boom komt van nature voor in Zuid-Spanje en het noordelijk deel van Marokko. Er bestaat zelfs een Marokkaanse versie: *Abies pinsapo var. maroccana*, die echt blauwer van keur is en grotere kegels heeft. De bomen worden 20 tot 25 meter hoog en de naalden zijn kort, ongeveer 1,5 tot 2 cm lang, stug en donkergroen tot blauwig groen van kleur. De kegels bij *Abies* vallen bij rijping uiteen en alleen de kegelkern blijft staan. De boom wordt veel aangeplant in parken en tuinen.

Picea omorika, de Servische spar

Weer een andere spar en zelfs van een ander geslacht: *Picea*. De Servische spar is een schitterende verschijning en komt van nature voor in een klein gebied in Servië. Het bijzondere kenmerk van deze boom, waardoor hij direct herkenbaar is, zijn de sterk doorbuigende takken die aan de uiteinden weer sterk omhoog gericht zijn, zodat er een sierlijke groeivorm ontstaat. De naalden van de Servische spar zijn stomp, mooi donkergroen aan de bovenzijde en met twee witte strepen aan de onderzijde, die door de gebogen takken ook schitterend zichtbaar zijn. Een tot op latere leeftijd vrij smalle boom met een grote sierwaarde.

Araucaria heterophylla

Araucaria heterophylla, de slangenden of apenboom

Het bijzondere broertje van de bij ons winterharde *Araucaria araucana*, de apenboom. Deze makker is wel bekend in Nederland, maar dan als kamerplant. Deze boom behoort tot de familie van de *Araucariaceae*, die van oorsprong uitsluitend voorkwam op het eiland Norfolk in de Stille Oceaan tussen Australië en Nieuw-Caledonië. Dit eiland werd in 1774 ontdekt door Captain Cook, die het tot Brits grondgebied maakte. Het worden daar giganten van bomen tot wel 65 meter hoog. De boom is zeer herkenbaar aan zijn sterk symmetrische groeiwijze bij jonge bomen. Op latere leeftijd wordt die meer afstaand, waardoor er openheid in de kroon ontstaat. De naalden staan uitsluitend naar boven gericht, als een soort stoffer. De soortnaam *heterophylla* betekent met verschillende bladeren en duidt op het verschil in naaldzetting tussen jonge en oude bomen.

Cupressus sempervirens, de Italiaanse cipres

Deze boom heeft verschillende namen, waaronder Italiaanse cipres, Toscaanse cipres en Mediterrane cipres. Het geslacht behoort tot de familie *Cupressaceae*, de Coniferenclub binnen de orde van de *Pinales*. Daarnaast doet de naam potlood-den ook nog de ronde. De boom komt in de hele regio massaal voor en wordt ca 35

Jacaranda mimosifolia

meter hoog met een smalle conische vorm. De bomen kunnen een respectabele leeftijd bereiken, waarbij 1000 jaar geen uitzondering is. Het loof is donkergroen van kleur en enorm compact van structuur. De kegels zijn tot 4 cm lang en rond met 10 tot 14 schubben, eerst groen en bij rijping fraai lichtbruin. Het hout is kostbaar; het wordt gebruikt voor beeldhouwwerk en houtsnijwerk en is vooral bekend omdat de deuren van de St. Pieter in Rome gemaakt zijn van *Cypressus*-hout. Zo, dan springen we nu over naar loofhout en dan direct naar een van mijn favorieten:

Jacaranda mimosifolia, de blauwe Jacaranda

De *Jacaranda* komt van oorsprong uit Zuid-Amerika, maar is vanwege zijn schoonheid al eeuwen geleden over de gehele subtropische zone verspreid en door zijn grote tolerantie en verspreidingsdrift op een aantal andere plaatsen in de wereld verwilderd. Er zijn binnen het geslacht 49 verschillende species, waarvan de bloemkleur varieert van diep paars tot wit. In Kaapstad wordt de boom zelfs bestreden omdat er geen houden meer aan is. Tussen de trottoirtegels door, overal komen *Jacaranda's* als paddenstoelen de grond uit. De *Jacaranda* behoort tot de familie van de *Bignoniaceae* en is dus een neefje van *Catalpa*. In het natuurlijke verspreidingsgebied worden de bomen wel 40 meter

hoog. In Europa houdt het bij 15 tot 20 meter hoogte wel op. Het is een bladverliezende boom; het blad valt in het voorjaar af. De trompetvormige bloemen zijn ca. 5 tot 6 cm groot en zitten in grote, tot wel 30 cm lange trossen bijeen. De enorme hoeveelheid bloemen in een boom en de prachtige blauwe tot violette bloemkleur zijn echt overweldigend. Ook het blad van deze boom is schitterend, dubbelgeveerd, tot wel 50 cm lang, met 14 tot 24 paar kleine blaadjes in bladjes aan de 14 tot 16 zijstelen van de bladspil. Het lijkt wel op het blad van *Mimosa* (vandaar de naamgeving) of dat van een varen, zo fijn. De vrucht is een gegolfde doosvrucht met twee kleppen waarin talrijke, gevleugelde zaden mooi opgeborgen zitten tot ze rijp de wereld in mogen, en dan is het raak. Uit elk zaadje een nieuwe boom!

Magnolia grandiflora

Deze groenblijvende boom behoort tot de familie *Magnoliaceae* en komt van nature voor in de zuidoostelijke staten van Noord-Amerika. Vanwege zijn bijzondere schoonheid is deze boom direct na zijn ontdekking naar Europa verzonden en meteen verspreid onder de wetenschappelijke instituten, koningshuizen en adel, om in de parken en tuinen geplant te worden. In 1774 ontdekte baron Roland Michel de la

Galissonière een bijzonder fraaie, regelmatig opgebouwde kegelvormige species in Amerika, vernoemde deze direct naar zichzelf, nam de boom mee naar Frankrijk en liet deze massaal vermeerderen. Veel Europese bomen stammen van die herkomst. Deze soort *Magnolia* wordt tussen de 20 en 25 meter hoog met een schitterende kegelvormige kroon, die later wat gaat uithangen. Het bijzondere, leerachtige blad is groot, donker glanzend groen aan de bovenzijde en roestbruin aan de onderzijde. De bloeiwijze is geweldig: grote roomwitte bloemen met 6 tot 12 petalen oftewel kroonbladen en 3 sepalen of kelkbladen met een diameter van 25 tot 35 cm. De bloemen zijn ook zeer welriekend en worden o.a. in de zeep- en parfumindustrie gebruikt. De vruchten zijn kegelvormig; bij opening worden de rode zaden zichtbaar. In Zuid-Europa zijn deze bomen echt overal te bewonderen.

Laurus nobilis, de laurier

De laurier is een boom die al vanaf de klassieke oudheid in gebruik is bij de mens. Zowel voor de voedselbereiding – voor serveren de blaadjes eruit halen en niet op kauwen – als voor medicijnbereiding en siertoepassingen, en daarnaast als symbool van overwinning. De overwinnaar werd getooid met een lauwerkrans van laurierbladeren. Kijk maar eens in de albums van Asterix en Obelix, waarin Julius Caesar altijd met een lauwerkrans staat afgebeeld. *Laurus* is een grote struik/kleine boom uit de familie van de *Lauraceae*, met als neefjes o.a. *Lindera* en *Sassafras*. Als je er stam onder kweekt, wordt de boom ca. 8 meter hoog. Dat duurt wel even, hoor, die hoogte; snel groeien doet de boom niet. Je hebt wel lang plezier van de boom, want 150 tot 200 jaar oud is geen uitzondering.

Platanus orientalis, de Oosterse plataan

Vanaf de oostelijke rand van het Middellandse Zeegebied tot aan de Himalaya in het Verre Oosten, dat is het natuurlijke verspreidingsgebied van deze boom. De boom behoort tot de *Platanaceae*, samen met zijn neefjes of nichtjes *Platanus x hispanica* met de 10 cv's, *Platanus occidentalis* en de twee onbekende soorten *P. racemosa* en *P. wrightii*. Platanen werden al voor onze jaartelling aangeplant om schaduw te leveren in tuinen en parken van koningshuizen en rijke handelslieden. Ook keizer Napoleon liet platanen planten langs de routes om zijn soldaten in de schaduw van de bomen te laten marcheren. Het zijn heel grote bomen, die in de kernen van steden en dorpen veelal periodiek zwaar

gesnoeid moeten worden omdat ze anders de huizen in groeien. De rest van de kenmerken is vermoedelijk wel bij u bekend, met als laatste aanvulling dat bij *P. orientalis* het blad dieper ingesneden is en er steunblaadjes bij de bladstelen zitten. Ook de geknotte exemplaren en de als kandelaars opgebouwde dakplatanen behoren tot deze soort.

Celtis australis, de netelboom

De netelboom behoort tot de familie van de *Ulmaceae* en is tot ver in Azië een bekende verschijning. Het worden forse bomen tot wel 25 meter hoog, met een grote ovale tot ronde kroon. De boom is ook al heel lang in cultuur. De vruchten zijn ronde besvruchten, die bij rijping van groen via geel naar zwart verkleuren en geliefd zijn bij mens en dier. Theophrastus van Erasmus beschreef ruim 300 jaar voor Chr. de vruchten al als zoet, aangenaam van smaak en geneeskrachtig. Het blad is enkelvoudig, met scherpe tanden aan de top en beharing aan de bladvoet. De boom is eenhuizig. "Nee, nee, ik zeg even niks, jullie zoeken zelf maar uit wat dat ook alweer inhoudt." De bloeiwijze is gelig van kleur en niet spectaculair. De bladeren zijn 7 tot 15 cm lang, donker grijsgroen van kleur en hebben een fraaie gele herfstkleur. Net als alle iepachtigen heeft ook *Celtis* die scheve bladvoet. De stam is glad en grijs van kleur en op latere leeftijd ontwikkelt zich een lichte, kurkachtige schors. Net als platanen staan ook deze bomen vaak tot aan de stam in het asfalt; het is onbegrijpelijk dat die boom zo goed gedijt. "Kunnen we misschien nog wat van leren, hier in Nederland, met al dat gepraat over substraten, plantgaten van 15 m³."

Morus alba, de witte moerbeï

Moerbeïen behoren tot de familie van de *Moraceae* en komen al eeuwenlang voor in Zuid-Europa. De *Morus alba* komt van nature uit het Verre Oosten: China, Korea, het Himalaya-district en Taiwan. *Morus alba* is een tot maximaal 10 meter hoge boom met een brede eivormige, warig vertakte open kroon. Door een beroerd wortelgestel staan deze bomen vrijwel altijd scheef. De boom is door de eeuwen heen verspreid over de hele wereld en soms zelfs verwilderd. Voorbeelden hiervan zijn zichtbaar in Japan, aan de oostkust van de VS, in Centraal-Afrika en vooral in Zuidoost-Europa. Een hard gegeven is dat de boom in 1596 in Engeland is ingevoerd. De boom is in China, maar ook in Zuid-Frankrijk, hofleverancier voor de zijderupsencultuur. Het blad is meestal breed eirond, met 1 tot 3 onre-

Magnolia grandiflora, bloem en blad

gelmatige, asymmetrische lobben en een variabele grootte van 7 tot wel 18 cm lang en 8 tot 15 cm breed. Aan jonge twijgen zijn ze nog groter. De bladrand is gekarteld tot grofgetand of -gezaagd, glanzend donkergroen en lichter aan de onderzijde. Het blad is kaal en vooral de nerven zijn donzig behaard, evenals de lange bladsteel. De bloemen ontstaan in de bladoksels en aan de basis van de eenjarige twijgen; de vruchten zijn roomwit en via rozerood verkleurend naar lila-paars tot zwart. De vruchten zijn 13 tot 18 mm lang en smaken wat flauwig zoet. Er zijn ongeveer 13 cv's van *Morus alba* en een aantal vars, o.a. tatarica. Een moerbeï die je ontzettend veel in de regio ziet, is *Morus alba* 'Macrophylla'. Deze moerbeï heeft als synoniem *Morus alba* 'Platanifolia', vanwege het grote plataanachtige blad. De boom is een Franse selectie van rond 1825 en wordt in cultuur vaak veredeld op een onderstam. Het is een krachtig groeiende boom met lange jonge, vaak wat gedraaide twijgen. Het blad is zeer groot, stevig eivormig tot ovaal en ongelobd, aan de uiteinden van de twijgen juist sterk gelobd, glanzend donkergroen aan de bovenzijde en grijsgroen met bruine nerven aan de onderzijde. Hij is op een hoogstam te gebruiken als prieelboom of als parasol en wordt dan dakmoerbeï genoemd.

Morus nigra, de zwarte moerbeï

De zwarte moerbeï heeft als herkomst West-Azië: Iran, Afghanistan en Pakistan, en Klein-Azië: Turkije, Syrië en Irak. De boom is in 1548 in Engeland ingevoerd en verspreid. Net als zijn witte broeder heeft hij zich buiten zijn natuurlijke verspreidingsgebied veelvuldig en met succes een plek veroverd; hij is zelfs hier en daar geheel verwilderd. Het is een hoge struik van ca. 8 meter hoog of een kleine boom van rond de 12 meter,

Quercus libani

Ficus, stam met luchtwortels

met een dichtvertakte, brede, grillig ronde kroon op een korte ruw gegroefde stam. Bijzonder is dat de stam vrijwel nooit recht is en de boom ook meestal scheef staat of tegen een muur hangt. Oude exemplaren moeten vaak gestut worden om te overleven. Bijzonder en ook wel weer erg fraai. De jonge, groene twijgen zijn sterk behaard, de oudere twijgen juist kaal, en purperkleurig met ronde lenticellen en redelijk grote knoppen tot wel 1 cm lang en glanzend donker bruinrood. De bladeren zijn breed eivormig, zelden gelobd met een hartvormige bladvoet, handnervig tot in de grofgezaagde of zelfs dubbelgezaagde bladrand. Het bladoppervlak is enigszins ruw, in tegenstelling tot zijn witte, gladde broeder – qua blad dan. De bladkleur is aan de bovenzijde matglanzend donkergroen en lichtgroen aan de onderzijde, met een fraaie felgele herfstkleur. De bloemen van de zwarte zijn ook klein en niet echt bijzonder; de vruchten zijn wel 3 cm lang, aan een dubbel zo lange steel en via allerlei schakeringen tot roodzwart verkleurend. Deze grote vruchten zijn zoetzuur en heel smakelijk. Het geslacht *Quercus* is ook goed vertegenwoordigd in deze klimaatzone. *Quercus* behoort tot de onderfamilie van de *Fagales*, de *Queroideae*. Ik begin bij Gibraltar en ga dan oostwaarts richting Haifa in Israël.

Quercus canariensis, de Canarische eik

"Ja, ja, hoor ik u denken; van de Canarische Eilanden. Mauritz, dat had ik zelf ook kunnen bedenken." Nou, laat ik u dit zeggen: "Jammer, zo jammer hè." Deze boom komt namelijk van nature voor in het westelijke Mediterrane gebied, zoals Zuid-Spanje en Portugal, en in Marokko en

Algerije, maar nou net niet op de Canarische eilanden, ondanks zijn naam. "Hufters zijn het, die botanisten, of niet soms?" De boom is in 1835 vanuit Gibraltar naar Engeland gebracht. Hij is in het zuiden wintergroen, in Engeland half wintergroen en in Nederland bladverliezend, en dat heeft dus allemaal te maken met de winterhardheid. De boom is machtig groot in zijn natuurlijke verspreidingsgebied, tot wel 30 meter hoog met een indrukwekkende grootse ruige kroon. Hij bezit een fraaie donkergrijze, ruwe, diep gegroefde schors en prachtige donkergroene lange eivormige bladeren.

Quercus ilex, de steeneik

De steeneik heeft een heel groot verspreidingsgebied: aan de noordkant van de Middellandse Zee, tot langs de Zwarte Zee Azië in. Deze prachtige boom is al sinds de oudheid in cultuur. Oude muurschilderingen in Italië en Griekenland tonen deze bomen al als geknipte ornamenten in kuipen. De boom is al omstreeks 1570 in Engeland ingevoerd; vandaar dat in Zuid-Engeland bijzonder grote, oude exemplaren te vinden zijn. Het zijn wintergroene bomen tot wel 25 meter hoog, in cultuur bij ons beduidend minder hoog, met een dicht vertakte kroon op een vrijwel gladde grijze stam, die later schubachtig wordt. Het blad lijkt, in al zijn verschijningsvormen van jong tot oud blad, op dat van *Ilex aquifolium*; dus leerachtig en stug, variabel, gaafrandig of getand, u kent het. Eigenlijk had de boom dus hulsteik moeten heten, toch?

Quercus suber, de kurkeik

Deze boom komt van nature voor in het weste-

lijke gedeelte rondom de Middellandse Zee en is sterk gebonden aan het warme, subtropische klimaat. De boom is van oudsher in cultuur vanwege de kurkwinning, waarbij eenmaal per 6-7 jaar delen van de boomschors verwijderd worden ten behoeve van o.a. de kurk op de fles limonade; lekker! – en dan bedoel ik de limonade. Kurkeiken zijn grillig gevormde bomen die 6 tot 15 meter hoog worden, met een korte maar zeer dikke stam met de bekende, zeer dikke lichtbruine kurkschors. Na de ontschorsing lijkt de boom te bloeden, zo rood is de bast van de boom, en dan begint het proces opnieuw.

Quercus x hispanica, de Spaanse eik

Deze fraaie eik is een natuurlijke hybride van de voorgaande *Quercus suber* x *de Quercus cerris*, de moseik of Turkse eik. De boom heeft eigenschappen van beide ouders, met in Nederland een half-wintergroene status, matglanzend donkergroen, stevig, variabel blad met een scherpe tand in de bladtop en 4 tot 7 driehoekige tanden langs de bladrand met een naar voren gerichte naaldvormige spits. De eikel is lang, eivormig en voor ruim de helft in de nap die kenmerkend bezet is met donzige schubben.

Quercus haas, de Haaseik

Een eikensoort uit de zuidelijke Kaukasus-regio, Armenië en Azerbeidzjan, met een zeer sterke gelijkenis qua habitus en bladvorm met *Quercus robur*. De boom heeft wel grotere donkergroene bladeren tot 12 cm lang, met diepere lobben en een geoorde bladvoet. Geoord wil zeggen: met twee kleine afgeronde bladlobben aan weerszijden van de bladsteel. In zijn verspreidingsgebied

Pittosporum tobira

wordt de boom 25 meter hoog of nog hoger en hij wordt veelvuldig gebruikt als laan- en parkboom. In de Armeense hoofdstad Jerevan staan indrukwekkende exemplaren; het hout wordt net als in West-Europa zeer gewaardeerd en veelvuldig benut.

Quercus libani, de Libanoneik

De Libanoneik komt van nature voor in Klein-Azië, Syrië, Koerdistan en "ja hoor, ook in Libanon". De boom is omstreeks 1855 in de *Jardin des Plantes* in Parijs geïntroduceerd. Het is een bladverliezende boom met een opgaande dichtvertakte kroon, met heel dunne, lange kantige twijgen en gewimperde bladknoppen. De boom wordt in cultuur ca. 9-11 meter hoog, met langwerpige of zelfs lancetvormige bladeren van 6 tot 10 cm lang en slechts 1,5 tot 2,5 cm breed met een gepunte bladtop. Het blad heeft een scherp getande bladrand met genaalde punten, diep donkergroen van kleur met een blauwgroen waas over het blad.

Quercus macranthera, de Perzische eik

Deze eik komt van nature voor in de bosgebieden tussen de Zwarte Zee en de Kaspische Zee en in het noorden van Irak en Iran, het voormalige Perzië, vandaar zijn Nederlandse naam. "Had je zelf ook kunnen bedenken, toch? Ik voel het zelfvertrouwen bij u weer groeien." Het zijn zeer grote imposante bomen, met een ronde brede kroon op een korte stam en grote, zware gesteltakken. Op afstand lijkt de boom erg veel op

Quercus frainetto, de Hongaarse broer, maar de bladeren zijn kleiner en minder diep ingesneden, donkerder groen en de grootste breedte midden in het blad. Bij *Q. frainetto* is dat boven het midden van het blad. De eikels zijn zittend of zeer kort gesteeld; ze zitten in groepjes van 3 tot 4 bijeen of zijn alleenstaand, ca. 2,5 cm lang in een cupulaatje met donzige schubben.

Ficus carica, de gewone of echte vijg

Deze boom behoort tot de familie van de Moraceae en is dus een neefje/nichtje van *Morus*, *Broussonetia* en *Maclura*. Naast de olijf is de echte vijg al vanaf de oudheid de meest voorkomende fruitboom in de regio. De vruchten kunnen zowel vers als gedroogd gegeten worden. De stam van de boom is grijswit, kort en grillig opgaand en op latere leeftijd donkergrijs van kleur. Het blad is leerachtig en erg groot, tot wel 30 cm lang en 25 cm breed, met 3 tot 5 grote lobben waarvan de middelste altijd de grootste is. De bovenzijde van het blad is donkergroen en ruw behaard, evenals de onderzijde met witte nerven. De vijgen zijn peervormig en kleuren van groen naar purperrood tot zwart. Turkije is topproducent van deze smakelijke vruchten, die ook nog eens een sterk laxerende werking hebben. Een broertje dat je in de vorstvrije delen van de regio ook aantreft is *Ficus elastica*, de rubberboom, die bij ons alleen als kamerplant gedijt. Deze boom komt van nature voor in India en Indonesië. De bomen worden daar wel 30 meter hoog; langs de stam hangen dan gordijnen van

luchtwortels. De boom werd tot in het begin van de vorige eeuw gemolken voor de rubberproductie. Het blad is ca. 35 cm lang, ovaal van vorm en leerachtig met een gladde bladrand; jonge bladeren hebben een opgekrulde bladtop. Het blad is glanzend groen met een duidelijke hoofdnerf en kleine zijnerf.

Ficus benghalensis, de Indische banjan

Deze boom behoort tot de grootste bomen ter wereld, niet zozeer qua hoogte, maar wat betreft het grondoppervlak dat de boom beslaat. Uit de grote gesteltakken groeien namelijk steunwortels, die verhouten als ze de grond raken en als stammen naast de hoofdstam uitgroeien. Dit fenomeen herhaalt zich keer op keer. Er zijn exemplaren in India die een totale omtrek van enkele kilometers hebben, waar duizenden mensen onder kunnen staan. Deze bomen hebben naast de oude stam meer dan 3000 kleine en grote stammen gevormd. De boom wordt 30 tot 35 meter hoog, met grillige stammen en grote groene, gegolfde bladeren. De vruchten zijn klein en fel rood van kleur en verkleuren naar purperrood.

Casuarina equisetifolia

Deze bijzondere boom komt van oorsprong voor in Australië, Nieuw-Caledonië, Indonesië en India en behoort tot de familie van de *Casuariniaceae*. In het voormalige Nederlands-Indië werd de boom *cemara* genoemd en diende hij als kerstboom. De bomen worden voor het hout geteeld. Ze zijn enorm goed bestand tegen zeewind en worden daarom o.a. als windhagen gebruikt. De snel groeiende boom kan in de landen van herkomst wel 25 tot 30 meter hoog worden. Het is een loofboom met de verschijning van een naaldboom. De boom heeft fijne, overlans gestreepte, roedevormige twijgen met in kransen staande, schubvormige bladeren. Het zijn net grote naalden, maar toch anders. De vruchten zijn kegelvormige bruine aren die prima smaken. Het hout is erg zwaar, zinkt in water en wordt o.a. gebruikt om visnetten en fuiken in de zee vast te zetten.

Arbutus, de aardbeiboom

Het geslacht *Arbutus* behoort tot de familie van de *Ericaceae*, de heidefamilie. Daarbinnen is het de hoogste species, die wel tot 25 meter hoog kan worden. In Noord-Amerika groeien vijf verschillende soorten, waarvan de grootste *Arbutus menziesii* is, die meer dan 20 meter hoog kan worden. De in de oude wereld voorkomende

soorten zijn *Arbutus canariensis*, die deze keer wél van nature voorkomt op de Canarische Eilanden, *Arbutus andrachne*, voorkomend in Zuidoost-Europa en Klein-Azië, en de meest bekende van allemaal: *Arbutus unedo*, die wijd verspreid is over het gehele Middellandse Zeegebied tot diep in Frankrijk, en zelfs in Zuidwest-Ierland. De soortnaam *unedo* betekent "ik eet er maar een" en slaat op de weeïge, zure smaak van de vrucht. "Je moet (vrijwel) alles proberen in het leven", zo ook deze vrucht proeven. Ik kan u zeggen: "Uuugh, of je een drie weken oude natte dweil in de mond krijgt, zo smerig." Aardbeibomen zijn groenblijvende bomen, met een lichtroze tot oranje bast met schorsvezels die afschilfert. Fantastisch mooi. De bladeren zijn ovaal tot breed lancetvormig met een gezaagde of gawe bladrand. De bloemen zijn klokvormig zoals bij alle *Ericaceae*, tot 1 cm lang, wit of roze van kleur en ze groeien in trossen of in pluimen, afhankelijk van de soort. De vruchten zijn eigenlijke grote bessen, oranje tot rood van kleur met een ruwe schil en geel vruchtvlees.

Diospyros, de godenpeer of kaki

Een groot geslacht met meer dan 450 soorten, zowel bladverliezende als groenblijvende species, waarvan het overgrote deel in de tropen voorkomt. Het befaamde en zeer kostbare zwarte ebbenhout komt van *Diospyros ebenum*, waarnaar de familie is genoemd: de *Ebenaceae*. *Diospyros lotus* heeft als Nederlandse naam godenpeer; *dios* = God en *pyros* = peer. "Kinderlijk eenvoudig, toch, die botanie." Deze boom komt veelvuldig voor in de Mediterraneë. Het is een grote, bladverliezende boom tot wel 20 meter hoog met een sterk gegroefde bast. De bladeren zijn ovaal toegespitst, gaafrandig, donker glanzend groen aan de bovenzijde en lichtgroen en behaard aan de onderzijde. De kersachtige vruchten worden dadelpruimen genoemd. Ze zijn ca. 2 cm groot, blauwzwart van kleur en smakelijk.

Diospyros kaki heeft als niet-Latijnse naam kaki en is de belangrijkste fruitboom binnen het geslacht. Het zijn middelgrote bomen tot 14-15 meter hoog, met een afgeronde open kroon op een diep gegroefde donkergrijze stam. De leerachtige ovale bladeren zijn groot, tot wel 25 cm lang, donker glanzend groen aan de bovenzijde en aan de onderzijde zilverbruin behaard. De vruchten zijn groot en lijken op tomaten met een oranje-rode kleur. Bijzonder is altijd het vierbladige bladrozet op de vrucht. Kaki's moeten rijpen;

dan verdwijnt de tannine en worden de vruchten zeer zoet en aromatisch. Prima toepasbaar in allerlei gerechten en salades. Er zijn ook echte fruitbomen van gekweekt; de meest bekende is, denk ik, Sharronfruit, *Diospyros kaki* 'Sharon', oorspronkelijk uit de Sharonvallei in Israël maar nu in het gehele gebied in productie.

Pittosporum tobira, de Australische laurier

Het geslacht bevat meer dan 200 soorten, allemaal groenblijvend en van nature voorkomend in de tropische gordel rond de wereld. Het varieert van kleine heesters tot meerstammige kleine bomen en middelgrote bomen, en behoort tot de familie van de *Pittosporiaceae*. Deze boom behoort tot de meest aangeplante sierheesters en bomen in Zuid-Europa en verdraagt hitte en droogte heel goed. Het leerachtige, langgerekte tot ovale blad is gaafrandig en mooi olijfgroen tot middengroen van kleur; het krult bij extreme hitte naar binnen om het oppervlak zo klein mogelijk te maken. De plant bloeit in het voorjaar met eerst witte en later gelige stervormige bloemen. De sterk en aangenaam ruikende bloemen blijven lang aan de plant zitten en vervolgens verschijnen de bleekgroene omgekeerd eironde vruchten, die sterk kleverig zijn. De plant verdraagt snoei heel goed, net als *Buxus* bij ons, vandaar dat je veel toepassingen als blokken en hagen ziet.

Melia azedarach, de Chinese kralenboom

Het geslacht *Melia* behoort met ca. 600 andere geslachten tot de *Meliaceae*, een familie van subtropische en tropische houtige gewassen. De zeer gewaardeerde houtsoort mahonie komt van *Swietenia* en *Khaya*, twee andere geslachten binnen deze familie. In Nederland is *Toona sinensis* een bekende, hoop ik? *Melia* wordt ca. 15 meter hoog met een losse, grillige kroon. Hij komt van oorsprong uit Azië en Australië, maar vermeerderd zich razendsnel en is snel ingeburgerd. De bladeren zijn dubbelgeveerd, tot wel 50 cm lang, oneven, dus met een topblad, en de blaadjes hebben een grofgezaagde rand. De bladkleur is glanzend donkergroen en de onderzijde lichtgroen. De bloemen verschijnen in 30 cm lange pluimen die naar seringen geuren. De bloem bestaat uit 5 bleeklila kroonbladeren en een donker roodviolette buis van meeldraden. De vruchten zijn bolvormig, goudgeel van kleur en ze bevatten een harde pit waarmee kettingen werden en worden geregen door monniken. Let op, de vruchten zijn behoorlijk giftig. Net als de *Jacaranda* is deze boom een zogenaamde invasie-

vegetatie; waar hij het naar de zin heeft, vestigt de boom zich en vervolgens verspreidt hij zich massaal, vaak ten koste van andere gewassen.

Eriobotrya japonica, de Japanse mispel

De Japanse mispel behoort tot de immens grote familie *Rosaceae*. Het is een groenblijvende kleine boom tot ca. 10 meter hoog met een brede, ronde kroon op een korte dikke stam. De jonge twijgen zijn wollig behaard. De verspreid staande bladeren zijn lancetvormig, toegespitst en wel 30 cm lang en 12 cm breed, met een donkergroen glanzend oppervlak met ribbels bij de nerven en lichtgroen aan de onderzijde. De bladeren zijn in de jeugdfase sterk behaard; later wordt de beharing open. De eivormige vruchten zijn 4 tot 8 cm lang en 2 tot 3 cm breed en geeloranje tot oranje van kleur; onder de schil zit zeer sappig en aromatisch vruchtvlees dat naar abrikoos smaakt. De vruchten worden in salades en tot vruchtensap verwerkt, in ijs, jam en compote. Heerlijk zoetzure smaak, verfrissend. De Japanse mispel komt van oorsprong uit China en Japan, waar de boom al meer dan 1000 jaar in cultuur is als fruitboom.

Acacia dealbata, de mimosa

Wat wij met zijn allen mimosa noemen, is *Acacia*, en wat wij *acacia* noemen, is *Robinia* – wel aardig toch, dit soort woordgebruik. En we doen het vaker; kijk maar eens welke geslachten naalddhout wij niet allemaal spar noemen in een of andere vervoeging, zoals Servische spar. Er zijn – schrik niet – meer dan 1300 verschillende soorten, waarvan meer dan 1000 soorten in Australië. Verder komt het geslacht voor in Afrika, Noord-, Midden- en Zuid-Amerika en Zuid-Europa. *Acacia* behoort tot een onderfamilie van de *Leguminosae* of *Fabaceae*, de *Mimosoideae*. De meeste *Acacia*'s zijn kleine bomen van 6 tot 8 meter hoog met warrige, in elkaar gegroeide takken die een afgeplatte kroon vormen. De meeste makkers hebben samengestelde bladeren, enkel of dubbelgeveerd, maar er zijn ook species met lange enkelvoudige bladeren. Veel van deze bomen dragen doorns, vaak klein tot heel groot en heel scherp, die alle kanten uitsteken. Wat de boom zo fraai maakt is zijn bloeiwijze: enorme hoeveelheden gele bloemen die als bolletjes aan lange trossen aan de bomen hangen. De bloem bestaat uit vijf heel kleine bloemblaadjes, verscholen onder een enorme bos gele meeldraden, maar er zijn ook rode bollen en purperkleurige bloeiwijzen. Er is heel veel meer over deze bijzondere bomen te vertellen, over

Albizzia-bloem, bestaande uit roze meeldraden

Eucalyptus, kronen

soorten, symbiose met insecten en geneeskrachtige eigenschappen, maar dat gaat nu te ver. "Herkennen en genieten" is het motto van deze aflevering van Boom in Business.

Albizzia julibrissin, de zijdeboom of Perzische slaapboom

Geslacht dat nauw verwant is aan de mimosa's, ook binnen dezelfde onderfamilie. Er zijn ongeveer 150 verschillende species binnen het geslacht die in de subtropische gordel rond de wereld voorkomen. De boom is genoemd naar Filippo degli Albizzi, een Italiaanse edelman die de boom rond 1750 in Europa introduceerde. Het zijn prachtige schermvormige bomen tot ca. 8-9 meter hoog, in alle kleurschakeringen van roze tot karmijnrood, maar er zijn ook witbloeiende species.

Erythrina crista-galli, de koraalboom

De koraalboom is een van de 130 rijk bloeiende species uit de familie van de Fabaceae of, zoals velen van u bekender in de oren zal klinken, de Leguminosae. Van oorsprong komt de boom uit Zuid-Amerika, Brazilië, Argentinië en Paraguay. Vanwege zijn schitterende uiterlijk wordt de boom o.a. in Californië en Florida, maar ook in heel Zuid-Europa en het Midden-Oosten, veelvuldig als straatboom maar ook als sierboom in par-

ken en tuinen aangeplant. De koraalboom wordt 5 tot 8 meter hoog, met een korte dikke stam en zware gesteltakken met diep gegroefde grijsbruine schors. De boom bloeit van april tot oktober met schitterende helderrode bloemen. Het blad is drietallig, langwerpig eirond, lichtgroen van kleur, en zowel de takken als de bladstelen dragen doorns.

Lagerstroemia indica

Deze schitterend bloeiende grote struik, meerstammige boom of kleine boom (hoogstam) behoort tot de vrij onbekende familie van de Lythraceae. Er zijn ongeveer 50 verschillende species binnen het geslacht, waarvan *floribunda*, *indica* en *speciosa* de bekendste zijn. De bomen kenmerken zich met name door de schorsvrije, schitterend roze gevlamde stam en gesteltakken en de enorme staande bloempluimen die maanden bloeien. Er zijn wit bloeiende makkers die via lichtroze paarsrood worden; schitterend. De bladeren zijn overstaand, 5 tot 125 cm lang, ovaal en middelgroen van kleur. De bladeren van *Lagerstroemia parviflora* worden als voedsel gebruikt voor de zijderupsenteelt van de *Antheraea paphia*, de Tasar-zijde in India en Pakistan.

Eucalyptus, de gomboom

Het geslacht *Eucalyptus* is een van mijn favoriete bomen; het behoort tot de familie van de Myrtaceae. Het natuurlijke verspreidingsgebied ligt in Australië en de omliggende regio. Er zijn meer dan 700 verschillende species binnen het geslacht, van dwergen tot reuzen. Er zijn er die nog geen meter hoog worden en er zijn joppes van meer dan 100 meter, zoals de hoogste loofboom ter wereld, een *Eucalyptus regnans* van 102,40 meter hoog. Deze boom groeit ten zuiden van de hoofdstad Hobart op Tasmanië en heeft een stamdiameter van 7,60 meter. De grote bomen zijn te herkennen aan de schitterende afschilferende stam, waardoor er allerlei kleurschakeringen ontstaan, en de lange twijgen met veelal smal lancetvormig blad van lichtgroen tot blauwig donkergroen, die als gordijnen naar beneden hangen. De bloeiwijze is ook spectaculair, van wit tot dieprood en alles ertussenin. Ook de verschillende soorten vruchten, van olijfvormige vruchten tot blauwe zaaddozen, zijn schitterend. Er worden allerlei stoffen uit deze bomen gewonnen: aromatische olie, gom, geneesmiddelen, suikerachtige stoffen en anti-insectenmiddelen uit de bladeren.

Myrtus communis, de mirte

De naam verraadt de familie, de Myrtaceae. Het

zijn voornamelijk struiken en kleine meerstammige bomen tot 5-6 meter hoog. Het harde knoestige hout van de stam en de gesteltakken kent verschillende gebruikstoepassingen, zoals rustiek tuinmeubilair en pergola's. Het blad is eivormig ovaal en aan beide zijden toegespitst, 3 cm lang en 1,5 cm breed, leerachtig en donkergroen van kleur en voorzien van vele olieklieren die zichtbaar zijn als men tegen de zon in door het blad kijkt. Zowel de twijgen als het gekneusde blad geven een aangename aromatische geur af. De bloemen zijn ook sterk geurend, wit met een doorsnede van 2 tot 3 cm; ze bestaan uit 5 kroonblaadjes en een enorm aantal meeldraden. In de oudheid speelde deze geurende plant al een belangrijke rol; het was de heilige boom van de Perzen en de Grieken, en de Romeinen gebruikten de extracten van de boom in bad.

Punica granatum, de granaatappel

De laatste loofboom, voordat een aantal palmen de revue passeert. Deze boom heb ik speciaal bewaard voor het laatst, omdat er bijzondere producten van deze boom komen. Zo heb je er nog nooit van gehoord, en zo komen er twee geslachten van de familie der *Lithracea* voorbij in deze special van Boomzorg. De granaatappel is een meerstammige struik of kleine boom tot 8 meter hoog, met een op oudere leeftijd breed afgeplatte kroon als een parasol. De bladeren zijn tegenoverstaand, ovaal en toegespitst met een gave bladrand en donkergroen van kleur. De vrucht van de granaatappel is rond en heeft een diameter van 8 tot 12 cm. De vrucht zit vol sap in grote cellen met in elke cel een pitje. Om de pitten zit een geleiachtige stof als bij een tomaatpitje. De vruchten worden uitgeperst en vormen de basis voor grenadine, een haast vergeten limonadesiroop. En nu komt het. Velen van u weten dat ik een liefhebber ben van een glaasje limonade! Grenadine is een belangrijk bestanddeel van de bekende cocktail *Tequila sunrise*, en de belangrijkste toevoeging aan *Campari* die zorgdraagt voor de bitterzoete smaak en de mooie rode kleur. Vandaar de eer om dienst te mogen doen als hekkensluiter van de loofbomen: proost! De laatste groep bestaat uit de palmen, die veelvuldig in het gebied voorkomen. Net als de meeste bomen zijn die vanuit alle hoeken van de subtropen naar het gebied van de Middellandse Zee gekomen, enerzijds vanwege economische motieven, anderzijds vanwege de bijzondere sierwaarde van deze gewassen.

Chamaerops humilis, de Europese dwergpalm

Dit geslacht is echt de enige palm van het vasteland van Europa; het behoort tot de *Arecaceae*, de palmenfamilie. Het voorvoegsel *chamae* in de geslachtsnaam betekent klein en de soortnaam *humilis* betekent laag, op de grond groeiend. Zo is dus ook de naamgeving weer verklaard. Deze palm kan temperaturen tot -15 graden aan. Meestal is het een meerstammige palm, met waaivormige bladeren met scherpe tanden langs de bladstelen. De palm is tweehuizig, dat wil zeggen dat ...("Mij hoor je niet, hoor!") en de bloemen verschijnen in gele, afstaande trossen. De vruchten zijn gele dadels, die via oranje naar zwart rijpen en die ook weer in trossen aan de boom, onder het bladerdek verschijnen.

Phoenix dactylifera, de dadelpalm

Deze palm behoort ook tot de *Arecaceae* en is de echte dadelpalm die al duizenden jaren door de mens aangeplant wordt voor zijn eetbare vruchten. De boom wordt 15 tot 20 meter hoog, afhankelijk van de standplaats, met grote tot wel 3 meter lange samengestelde bladeren. Het blad op zich bestaat uit ca. 150 deelbladeren, die wel 30 cm lang en 2 cm breed kunnen worden met een scherpe bladrand en stekelige punt. De boom komt van nature in het beschreven gebied voor. Dadelpalmen worden in grote plantages aangeplant en het product is een belangrijk exportproduct. De boom verdraagt extreme hitte en droogte en gedijt daar uitstekend onder. "Hoe heter, hoe beter" is een belangrijke voorwaarde voor het optimaal rijpen van de dadels. *Verder wil ik geen enkele opmerking over bovengenoemde uitspraak horen, niet één!*

Phoenix canariensis, de Canarische dadelpalm

Deze palm is naast de kokospalm, de *Cocos nucifera* en de bovenbeschreven dadelpalm de bekendste vederpalm. De boom komt van oorsprong inderdaad van de Canarische Eilanden. Het is een schitterende sierboom die wel 20 meter hoog kan worden, met mooie vruchten die niet eetbaar zijn. De geveerde bladeren kunnen wel 5 meter lang worden en de stam bestaat uit een grote stapel brede houtachtige, langwerpige schubben van afgesneden bladeren.

Livistona australis

Deze uit Australië afkomstige palm wordt veel toegepast als sierplant. De boom bereikt een hoogte van 18 tot 25 meter met een schitterende groene, vrijwel ronde bladschijf met een doorsnede van 2 meter of meer. De bladeren zijn

bijzonder fraai en glimmend donkergroen, met grove grote tanden langs de bladsteel. Heel herkenbaar, en als straat- en laanboom wordt deze palm veelvuldig aangeplant.

Dracaena draco, de drakenbloedboom

De laatste is een bijzondere boom die van nature uitsluitend voorkomt op de Canarische Eilanden en de Kaapverdische Eilanden, maar door het gehele gebied verspreid is vanwege zijn zeer bijzondere verschijning. De drakenbloedboom behoort tot de familie van de *Dracaenaceae*, een familie van eenzaadlobbige planten, maar er kan wel secundaire stamverdikking bij plaatsvinden. De boom kan wel 10 tot 12 meter hoog worden, waarbij meestal door meerdere stamen één gezamenlijke stam gevormd wordt die een koepelvormige kroon draagt. De stugge, blauwgroene, lange bladeren eindigen in een scherpe punt waar je je lelijk aan kunt bezeren. De bloeiwijze is een grote vertakte stengel, waaraan de bloemen en later ook de kraalvormige vruchten groeien. Het is een traag groeiende plant, en omdat eenzaadlobbigen geen jaarringen vormen, kan de leeftijd alleen geschat worden op basis van de vertakkingen. Het oudste en bekendste exemplaar is naar schatting ruim 3000 jaar oud en staat op Tenerife. Als de bast of de bladeren worden ingesneden, scheidt de plant een roodachtige hars af, vandaar de naam drakenbloed. De hars wordt al eeuwen door alchemisten gebruikt en tegenwoordig wordt het nog verwerkt in cosmetische producten en medicijnen.

Epiloog

"Dat was het dan, Willem, het eerste deel van de beschrijving van een heel aantal gewassen die we in Nederland niet of nauwelijks tegenkomen. Nee, niet in één keer, dan slaat het dood, moet je maar denken. Mogelijk volgend jaar deel II, met daarin o.a. *Citrus*, *Brachyhiton*, *Paulownia*, *Nerium*, *Chorisia*, *Fremontodendron* en een tiental anderen en daarna zien we wel, toch? Veel plezier op vakantie zo rond die Middellandse Zee en geniet ervan, en deze keer extra van de bomen!!"

Groet, Jan P.

De auteur Jan P. Mauritz is unit manager Bomen en Beplanting bij Cyber bv.